

Teletín

koláž textů, fotografií, osudů...

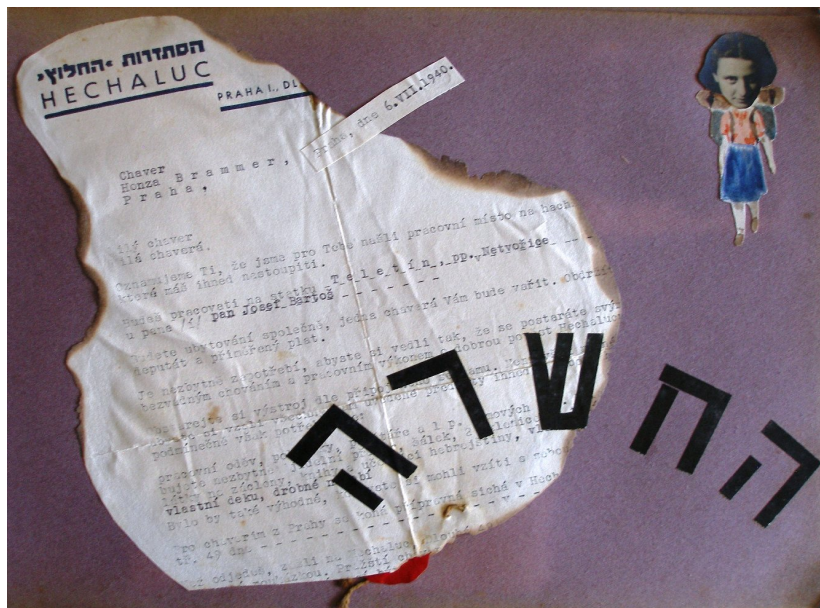
Kapitoly z dějin židovského skautského hnutí

Jitka Radkovičová – Tiki

Obsah

Gan Eden v Čechách a Ramat Gan v Izraeli	3
Azimut nebyl potřeba	5
Ozvěna z minulosti	8

Zvadlo na hachšará

Gan Eden v Čechách a Ramat Gan v Izraeli

Na první informaci o hachšará (tj. výcviku v praktických dovednostech organizovaném pro židovskou mládež před vystěhovááním do Palestiny) v Teletině jsem narazila – nikoli překvapivě – v Izraeli, v bytě Ruth Bondy, spisovatelky, novinářky a překladatelky původem z Prahy. A jak jsem se k ní dostala? Jednoduše: jeden z mých prvních textů věnovaný v šerém dávnověku židovským mládežnickým hnutím shrnoval dosavadní poznatky k jednotlivým organizacím. Byla jsem s tím psaním vcelku spokojená do chvíle, než z Izraele dorazil mail zhruba tohoto znění: no, máš to sice pěkné, ale o hnutí El Al, kterého jsem byla členkou, jsem ve tvém článku nenašla ani tečku... Ohradila jsem se, že tečky píšu až v okamžiku, kdy o nich něco vím – a než jsem se nadála, přišlo pozvání: až budeš příště v Izraeli, zastav se... A tak jsem se v Ramat Gan u paní Ruth zastavila.

„Byť Židovka byla najednou obromná výhoda, privilegium, vstupenka, židovský vzhled nepředstavoval handicap [...] Jezdili jsme na výlety a potom na zemědělská školení, poprvé bez dohledu rodičů, ve dne jsme se na emigraci připravovali tím, že jsme posilovali svaly vázáním snopů, sušením sena, vybíráním brambor, večer jsme zpívali, přituleni ve tmě. Byli jsme šťastni – a psal

Jde to i bez mapy

se rok 1940. Už půldruhého roku po nacistické invazi, dlouhá řada zákonů Židům vymezovala kroky, většina otců byla bez zdroje obživy, začala registrace Židů – a tady jsme my, devět dělníků na Bartošově statku ve vsi Teletín, šťastní. Říkali jsme hachšaře, zemědělské přípravě na emigraci, „Gan Eden“, Rajská zahrada, jak stálo s chybou v hebrejském pravopise na vývěsce nade dveřmi našeho jediného pokoje, protože tak nám to tam připadalo. Především kvůli tomu místu: chyše na mýtině, rovina protnutá vysokými skalními útesy, tyčícími se nad Vltavou. Když jsme seděli v neděli, v den odpočinku, na skalách, viděli jsme pod sebou hluboký sráz.“

Zarazilo mě to, respektive všimla jsem si toho hned na začátku: Gan Eden, místo, které si Ruth tak zamilovala, znamená v hebrejštině „Rajská zahrada“ a Ramat Gan, město, ve kterém v Izraeli bydlela, zase „Zahrada na kopci“. Dvě zahrady...

Když jsme si pak povídaly o sionistickém skautingu a přišlo i na zmíněné hnutí El Al, objevilo se najednou na stole kromě kávy a buchet také fotoalbum vytažené ze šuplíku, na jehož obalu byla nakreslená cesta vedoucí přes pole k lesu se šipkou naznačující směr. A paní Ruth se rozpovídala... Vyprávěla s takovým elánem, entusiasmem a nadšením, že jsem se rozhodla český Gan Eden najít a podívat se, jak to místo vypadá dnes, po letech, vlastně po desetiletích.

Gan Eden v roce 1940... a dnes

Azimut nebyl potřeba

„Cesta do vesnice lesem trvala dvacet minut, na nejbližší nádraží dvě hodiny chůze. Měli jsme statut deputátníků, pracovních sil s ubytováním, chlebem, bramborami a mlékem zadarmo, navíc s nepatrnou mzdou, za práci na neurčitý počet hodin. Vašek, nejstarší dělník na Bartošově statku, který se staral o koně, neměl nikdy v životě dovolenou, nevěděl, co je den odpočinku. Franta, nejmladší z dělníků, jenž od nás slyšel o životě v kibucu, na který se tu všichni připravujeme, nás prosil, abychom ho vzali s sebou do Palestiny, že tam bude makat jako ďábel [...].“

V Teletíně jsem vystoupila z autobusu a z báglu vytáhla mapu, abych se zorientovala; zjistila jsem nicméně, že ji mohu v pohodě nechat tam, kde původně byla. Totiž v kapse batohu. Docela dobře se dalo pochodovat podle úvodního obrázku z fotoalba pořízeného v Izraeli, a tak jsem vyrazila. Bylo až s podivem, jak se uchovala cesta vedoucí uprostřed pole... Přesně po dvaceti minutách inzerovaných paní Ruth jsem v lese našla dům, který pracující židovská mládež kdysi přetvořila na Gan Eden, Rajskou zahradu v době, kdy se v naší zeměpisné šířce o nějakém ráji pro Židy dalo s úspěchem pochybovat.

Den otevřených dveří a zahájení provozu

„V očích mládeže ze zapadlé víscky jsme byli studenty z velkoměsta, předmět obdivu. Majitelka jediného vesnického obchodu, v němž jsme dostávali margarín a ostatní potraviny na lístky, nám párkrát prodala něco pod pultem. Jednou nás potkala pohroma: protože jsme neměli ledničku, přechovávali jsme týdenní příděl margarínu v hrnci se studenou vodou v síni. Přišla kráva a margarín sežrala. Vodu jsme tahali ze studny ve vědrech, záchod neexistoval, kluci odbočovali v lese doleva, děvčata doprava, až jsme postavili dřevěný suchý záchod nad jámou a na fotografii jsme zvěčnili zahájení jeho provozu.“

Strávila jsem zde asi tři hodiny. Obrázky z fotoalba paní Ruth jsem si rozložila na trávu a srovnávala s tím, co je na místě samém k vidění dnes. Byla zde studna s pumpou, už ale nebyl suchý záchod, také les se poněkud přiblížil ke stavení; nebyla to ta velká paseka viditelná na fotografiích. Dům stál prakticky uprostřed lesa. Jinak ale zůstalo všechno ve velmi podobném, jakoby konzervovaném stavu.

„Bylo nás devět, pět kluků a čtyři dívky, všichni sedmnáctiletí, plus vedoucí Honza, který stihl vystudovat dva ročníky práv, předtím než se brány univerzit před Židy zavřely. Náš věk vysvětluje

Činnosti pracovní i nepracovní

onu úžasnou schopnost abstrahovat od toho, co se dělo ve světě, nemyslet na zítřek. Radovali jsme se z toho, co bylo tady a teď. Pracovali jsme těžce: úroda brambor a řepy cukrovky se na podzim sklízela ručně, vlhká, těžká půda se lepila na ruce a nohy, byla mučivá zima. V kuchyňských kamnech se topilo dřívím, které bylo občas mokré, tu a tam, když se robotníci vrátili z pole, nebyl oběd hotov a my, dvě dívky pověřené prací v kuchyni, jsme byly hysterické; někdy, navzdory dobré vůli, se jídlo nepovedlo. Nikdo z nás nebyl zvyklý na fyzickou práci – přesto to bylo nejkrásnější období v našem životě. Dívky spaly v kuchyni na dlouhé dřevěné palandě se slamníky, kluci v pokoji na palandě. Milovali jsme tělem i duší, vzdáleni od zraku rodičů, který by na nás dohlížel. Honza, náš vedoucí, o sedm let starší než já, byl první muž v mém životě. Na konci týdne nás přicházeli navštívit přátelé z mládežnického hnutí El Al, chodili jsme na výlety, tančili 'horu' (lidový tanec v čtyřčtvrtečním taktu svižného tempa), pokaždé jsme našli, čemu se smát. Rozprchlí jsme se po prvním sněhu, na počátku listopadu 1940.“

Gan Eden pod sněhem

Ozvěna z minulosti

A pak se stalo něco, pro co nemám vysvětlení dodneška. Podotýkám, že se považuju za člověka pragmatického, racionálního a uznávajícího logiku (byť už jsem na svou adresu vyslechla větu ve stylu „co tě nemá, logika je slabá síla...“). Asi na tom něco bude, protože když jsem v hlubokém tichu, které na kopci nad osadou Teletín panovalo, stála u místa kdysi nazývaného Gan Eden, zaslechla jsem hlasy přicházející z velké dálky. Hlasy velice zřetelné a nepřeslechnutelné, byť jednotlivá slova se rozeznat nedala. A najednou jsem přes veškerý svůj pragmatismus pochopila, že to byla ozvěna z časů dávno minulých, že jsem slyšela hlasy lidí, kteří zde trávili nejkrásnější čas, čas svého mládí. Tato vzácná, nevysvětlitelná chvílka trvala jen několik minut, ale nezapomenu na ni nikdy.

„Mandátní vláda uzavřela hranice Palestiny, nebyly žádné certifikáty, všichni jsme zůstali polapeni v Protektorátu. Baron si oblíbil vytáblého Jirku Broda s hubenýma nohama, kterému se přezdívalo Dlouhej (abychom ho odlišili od dalších dvou Jirků ve skupině), a prorokoval mu zářnou budoucnost: on jediný bude mít v Palestině vlastní kibuc. Lilka, Truda, Rudla, „malej“ Jirka

Na Gan Eden se nezapomíná

a „dlouhej“ Jirka, pět z devíti holocaust nepřežilo. Honza, nadšený fotograf, připravil na konci teletínské hachšary album, které končilo slovy: 'Na Gan Eden se nezapomíná'."

Na tohle všechno jsem vzpomínala na podzim roku 2017, kdy jsem stála na hřbitově v Givat Chaim Ichud, kde právě pohřbívali Ruth Bondy. Ke hrobu zasypávanému jejími příbuznými a známými už nemohl přijít nikdo ze členů party Gan Eden, protože v té době nežili ani ti, kteří se dočkali konce války, kteří tu hrůzu přečkali. Usilovně jsem se snažila potlačit slzy, ale vůbec to nešlo. Brečela jsem a izraelské modré nebe nad hlavami smutečních hostů se podobalo tomu, které jsem viděla nad Gan Edenem v Čechách. Bylo to poslední rozloučení...

Trochu neskromně tohle povídání o hachšaře hnutí El Al skončím citací věnování, které mi kdysi paní Ruth napsala do knihy „Víc štěstí než rozumu“ (vyšla v nakladatelství Argo roku 2003), z níž jsem text pro dokreslení v této stati použila:

„Jitce, která na sebe vzala těžký úkol – popsat dějiny židovských skautských hnutí v Čechách. Z jejich členů zbylo jen málo a já jsem ráda, že se ta doba neztratí.“

U hrobu Ruth Bondy jsem pak slíbila sobě i ostatním, že se tématu budu nadále věnovat, kdyby pro nic jiného, tak prostě proto, že tyhle věty představují čestný závazek.

Jitka Radkovičová - Tiki